

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับความคาดหวัง และเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทที่แท้จริงของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ และบทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพและชุมชน รวมทั้งพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพของเครือข่ายสุขภาพที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคนิควิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์และบริบทของชุมชน ที่มีความเชื่อมโยงกับความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเครือข่ายสุขภาพ โดยกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาที่เรียกว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) คือ ตัวแทนของเครือข่ายด้านสุขภาพ ได้แก่ ศูนย์แพทย์ชุมชน ศูนย์สามวัย กองสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และอสม. เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลครบถ้วนและครอบคลุมตามประเด็นที่ต้องการศึกษาแล้ว ได้แนะนำให้เครือข่ายสุขภาพมาประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อถอดบทเรียน นำมาซึ่งการทำงานที่ก่อกองรวมกันและแนวทางในการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน จากนั้นได้นำแนวทางหรือโครงการ ไปปฏิบัติ แล้วผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเครือข่ายสุขภาพ รวมทั้งนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ตีความ ดูความสัมพันธ์เชื่อมโยง เทียบเคียงกับข้อมูลจากเอกสารการศึกษาวิจัยและแนวคิดทฤษฎีที่ได้ทบทวนมา สรุปและอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับความคาดหวัง และเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏผล ดังนี้

1. บริบทของเครือข่ายสุขภาพในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา

ด้วยเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล คือตำบลช่อแล ตำบลอินทิล มีนโยบายที่จะใช้หลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล โดยถือเอาปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นหลักที่จะดำเนินการเพื่อแก้ไขและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงและยั่งยืน พบว่านโยบายนี้มีความคล้ายคลึงกับองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ สอดคล้องกับ Lyons (2007 อ้างใน วินัย ลิสมิทธิ์และสมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์, 2553) กล่าวว่า อปท.คือ ผู้ใช้อำนาจและอิทธิพลในเชิงสร้างสรรค์ที่สนับสนุนให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับชุมชนและประชาชนรับผิชอบ อปท. มีบทบาทหน้าที่สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ประชาชน การจัดบริการด้านสุขภาพเพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดี จึงเป็นบทบาทพื้นฐานของอปท.

ทั้งนี้ในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนามีเครือข่ายสุขภาพหลายภาคส่วนด้วยได้ ได้แก่ ศูนย์แพทย์ชุมชน ศูนย์สามวัย กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2 แห่ง และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บทบาทส่วนใหญ่ของเครือข่ายสุขภาพมีความคล้ายคลึงกัน คือ การส่งเสริม/ป้องกัน รักษา และฟื้นฟู รวมทั้งมีเรื่องสิ่งแวดล้อมเข้ามาด้วย นอกจากนี้สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยภาพรวม ของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยตระหนักถึงภาวะเจ็บป่วยรอให้ป่วยก่อนค่อยมาสนใจตัวเอง หรือในช่วงที่ต้องทำนาทำสวนก็จะออกไปประกอบอาชีพจะไม่เข้าร่วมกิจกรรมการออกกำลังกาย เพราะคิดว่าการทำนาทำสวนคือการออกกำลังกายอยู่แล้ว ซึ่งเป็นปัจจัยที่เครือข่ายสุขภาพต้องคำนึงถึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำมาวางแผนการทำงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและเกิดความยั่งยืนในการพัฒนาความสามารถในการดูแลตนเองของชุมชน เนื่องจากเทศบาลเป็น อปท. ที่จะต้องได้รับการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขจากรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับ Mills (1990) และ Collins and Green (1994) (อ้างใน วินัยลิสมิทธิ์ และสมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์, 2553) กล่าวไว้ว่า การกระจายอำนาจด้านสาธารณสุขสามารถให้การบริหารจัดการและการบริการสุขภาพดีขึ้น เพราะเอื้อให้เกิดการแก้ปัญหาสุขภาพที่แท้จริง สร้างการปรับตัวมากขึ้น และยึดหยุ่นตามบริบทในพื้นที่ จนทำให้การบริการสุขภาพมีคุณภาพสนองตอบความต้องการประชาชนที่เกิดในพื้นที่จริง และ David J Hunter (2010 อ้างใน วินัย ลิสมิทธิ์ และ สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์, 2553) กล่าวไว้ว่า บทบาท อปท. ด้านสุขภาพเป็นบทบาทเชิงบวกที่จะสร้างสุขภาพที่ดีก่อนเจ็บป่วย ในขณะที่บทบาททางการแพทย์เป็นบทบาททางลบที่ช่วยเหลือประชาชนเมื่อป่วยไข้แล้ว ดังนั้นการที่จะประสบความสำเร็จในการกระจายอำนาจด้านสาธารณสุขไปสู่ท้องถิ่นได้นั้น ต้องเริ่มพัฒนาที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ

ในเขต อปท. ก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบบริการสุขภาพต่าง ๆ ให้เข้าถึงชุมชนและมีประสิทธิภาพที่สุด

2. การศึกษาบทบาทที่แท้จริงของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ และบทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพและชุมชน ดังนี้

2.1 บทบาทที่แท้จริงของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ พบว่า ในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกลงพัฒนามีเครือข่ายสุขภาพหลายภาคส่วนด้วย ได้แก่ ศูนย์แพทย์ชุมชน ศูนย์สามวัย กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2 แห่ง และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บทบาทส่วนใหญ่ของเครือข่ายสุขภาพมีความคล้ายคลึงกัน คือ การส่งเสริม/ป้องกัน รักษา และฟื้นฟู รวมทั้งมีเรื่องสิ่งแวดล้อมเข้ามาด้วย แต่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน และให้ประโยชน์แก่ชุมชนได้พัฒนาความสามารถในการดูแลตนเองได้อย่างเต็มที่ ยังคงเป็นในแง่ของการให้มากกว่าที่จะเป็นตัวกระตุ้น หรือขับเคลื่อนชุมชน แต่ละเครือข่ายมีบทบาทหน้าที่ที่ทับซ้อนกันบางบทบาทมีความไม่ชัดเจน และด้วยภาระงานที่มีมากมายของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ นอกจากนี้ยังขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการและกิจกรรมที่เป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงานที่แต่ละเครือข่ายสุขภาพขึ้นตรง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Broom and Selznick (1977) ที่กล่าวว่า บทบาทที่กระทำจริง เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง รวมทั้งคาบเกี่ยวกับบทบาทที่กำหนดไว้ คือ เป็นบทบาทที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของมันเกียรติ โกศลนริวัติน (2541) กล่าวว่า บทบาทจะเป็นเครื่องบังคับให้บุคคลผู้ดำรงตำแหน่ง ได้รู้ว่าเขาควรจะทำปฏิบัติตนเช่นไร ทั้งในแง่สิทธิและหน้าที่ อย่างไรก็ตาม การแสดงออก หรือพฤติกรรมของบุคคลตามบทบาทที่แท้จริงนั้น นอกจากจะได้รับอิทธิพลจากความคาดหวังจากองค์กรแล้ว ยังขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคม และบุคลิกภาพบุคคลประกอบด้วย

2.2 บทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพและชุมชน พบว่า คล้ายคลึงกับความคาดหวังของชุมชน ในส่วนของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพประกอบด้วย บทบาทการส่งเสริมป้องกันสุขภาพชุมชนก่อนที่จะเป็นโรค บทบาทการให้บริการสุขภาพเชิงรุกอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และบทบาทเป็นตัวกลางประสานระหว่างเครือข่ายสุขภาพ จากความคาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพข้างต้น แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพได้มีการประเมินค่าตนเองด้านจิตวิญญาณ และความคาดหวังนี้จะเป็นแนวทางในการกำหนดการกระทำของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการทำงานและความคาดหวังของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดของ Finn (1921: 15 อ้างใน สุขุม เฉลิมทรัพย์, 2552) กล่าวถึง ความคาดหวัง คือ การประเมินค่าบุคคลหรือตนเองด้านจิตวิญญาณและใช้ความคาดหวังนั้นเป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมที่จะมีต่อบุคคลที่ตนคาดหวังหรือตนเองในลักษณะที่ตนคิดว่าถูกต้อง รวมทั้ง Vroom (อ้างใน อรณูช จรกสิน, 2545: 3) กล่าวถึง ทฤษฎีความคาดหวังว่า พฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลมาจากตัวเลือกจากจิตสำนึกและตัวเลือกเหล่านั้นมีความสัมพันธ์อย่างมีระบบกัน โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นารรับรู้และการสร้างทัศนคติ มนุษย์มีจุดมุ่งหมายในการใช้ตัวเลือกเหล่านั้น เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ ความสำเร็จสูงสุดและความผิดพลาดน้อยที่สุด

ส่วนความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ได้แก่ บทบาทการส่งเสริมป้องกัน และฟื้นฟู บทบาทการให้บริการสุขภาพเชิงรุก และบทบาทของเครือข่ายสุขภาพที่แท้จริง รวมถึงความคาดหวังของชุมชนระดับรองลงมา คือ บทบาทการเป็นปากเป็นเสียงให้กับชุมชนในเรื่องสุขภาพและสิทธิเกี่ยวกับสุขภาพ และการเฝ้าระวังและควบคุมโรค จากที่สรุปมาข้างต้นแล้วพบว่า ความคาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพและความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่นั้น มีความคล้ายคลึงกัน แต่จะแตกต่างกันในรายละเอียดแง่มุมที่เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพมองและในแง่ที่ชุมชนมอง ส่งผลให้ง่ายต่อการรับรู้และเรียนรู้ทำความเข้าใจ และนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพต่อไปในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ซาฮู คำวรรณ (2546) ได้กล่าวว่า บทบาทเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้กระบวนการปฏิสังสรรค์ทางสังคม และในการปฏิสังสรรค์กับคนอื่น บุคคลต้องพิจารณาตนเองและคนอื่น ๆ ว่าเจ้าของสถานภาพเขาได้ใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้อะไรเป็น “ความคาดหวัง” ซึ่งผูกพันกับสถานภาพนั้น ๆ เป็นเครื่องแนะแนวทางการกระทำของเขา

3. กระบวนการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน ผู้วิจัยขอนำเสนอวิธีการและขั้นตอนในการพัฒนา ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังของชุมชน

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งความคาดหวังของชุมชนต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพได้มาจากเวทีชุมชนชาวบ้าน ผู้สูงอายุ ผู้รับบริการ วิธีการคือการระดมความคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการใช้แบบสอบถามความคาดหวังของชุมชนร่วมด้วย ส่วนที่สองบทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพได้มาจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพแบบเจาะลึก ร่วมกับการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดทฤษฎีบทบาท การส่งเสริมสุขภาพและความคาดหวัง สรุปเป็นหัวข้อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา

2. การเรียนรู้นำไปสู่การพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพ

ในขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพ ผู้วิจัยได้นัดหมายตัวแทนเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา ทั้ง 5 เครือข่ายสุขภาพมาประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเครือข่ายสุขภาพ ในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา พบว่า เครือข่ายสุขภาพมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายน้อยมาก เนื่องด้วยภาระงานที่เยอะและจำนวนเจ้าหน้าที่ในการดูแลงานแทนกันมีน้อย จึงทำให้การทำงานแยกส่วนกัน บางอย่างต่างคนต่างทำ ไม่เกิดการรับรู้ร่วมกัน ซึ่งการเรียนรู้ในครั้งนี้ทำให้เกิดการรับรู้บทบาทที่คาดหวังของชุมชนและเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพเอง เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนา วิธีการสอดคล้องกับ อารี พันธุ์มณี (2534 อ้างใน ธวัชชัย จันจุฬา, 2551) สรุปว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการอันซับซ้อนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะคิด และการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นมาจากการประสบการณ์ นอกจากการใช้วิธีการระดมความคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการถอดบทเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ คำกล่าวของ รัตนา ดวงแก้ว (2550) ว่า ในปัจจุบันหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้มากขึ้น โดยเห็นว่าองค์กรที่จะพัฒนาไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ได้ต้องนำกระบวนการจัดการความรู้ไปใช้พัฒนา การทำงานในองค์กร และวิธีการจัดการความรู้ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง คือ การถอดบทเรียน (Lesson Distilled) เครื่องมือที่นำมาใช้ในการถอดบทเรียนครั้งนี้คือ MIND MAP (แผนที่ความคิด) เขียนลงบนกระดาษ โดยเอาเป้าหมายหรือผลสำเร็จสุดท้ายเป็นฐานเริ่มต้น และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นดังนี้คือ การเล่าประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดบทเรียน ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานที่ผ่านมา การให้ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้น และการประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สามารถสรุปโดยภาพรวมได้ว่า บทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานจะพัฒนาไปได้ยาก เพราะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น การบริหารงานเทศบาลมีนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งเป็นผู้บริหาร และมีข้าราชการเป็นผู้ปฏิบัติงานสานต่อ ซึ่งนโยบายและโครงการต่าง ๆ ต้องให้สอดคล้องและขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวินัย ลิสมิทธิ์ (2553) ที่กล่าวถึงผลกระทบของการกระจายอำนาจระบบบริการสุขภาพ การกระจายอำนาจบางครั้งไม่ส่งผลต่อการวางแผนหรือการดำเนินงานของการพัฒนาระบบสุขภาพของประเทศ เพราะผู้บริหารไม่สนับสนุน ทั้งนี้งานด้านการส่งเสริมสุขภาพไม่สามารถที่จะจับต้องได้เป็นรูปธรรม บางสิ่งบางอย่างทางเทศบาลต้องการรูปธรรม แต่ถ้าเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพสามารถทำให้สมดุลและสอดคล้องกัน ได้กับงานส่วน

ราชการ ส่งผลให้งานดำเนินไปได้ด้วยดี และได้ประโยชน์หลายฝ่าย ถ้าจะให้มุ่งเน้นแต่งงานที่เป็นนามธรรมอย่างเดียวไม่สามารถจับต้องได้ ความชัดเจนก็ไม่เกิดขึ้น เพราะต้องอาศัยบจากเทศบาลในการบริหารจัดการ ส่วนบทบาทที่สามารถพัฒนาได้ต้องเริ่มจากที่ตนเองก่อนเป็นอันดับแรก ด้วยการมองไปที่ตัวเองว่ากำลังทำอะไรอยู่ มีบทบาทหน้าที่อะไรบ้าง มีประโยชน์มากน้อยเพียงใด ชุมชนมองเราอย่างไร อยากได้อะไรจากเราบ้าง ดังที่กล่าวมาข้างต้นคือ การรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและบทบาทที่ชุมชนคาดหวัง เมื่อรู้ว่าตนเองมีอะไร ขาดอะไรแล้ว เราก็จะเข้าสู่การพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Vroom (อ้างใน อรณูช จรกลั่น, 2545) ที่กล่าวไว้ว่า ความคาดหวังเป็นระดับพฤติกรรมของบุคคล ใดบุคคลหนึ่งที่อาศัยประสบการณ์เดิมของคนในการตัดสินใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะไปให้ถึงเป้าหมายที่กำหนด หรือต้องการให้เป็นไปตามความต้องการของตน ความคาดหวังของแต่ละบุคคลในเรื่องหรือสิ่งเดียวกันจึงอาจเหมือนหรือแตกต่างกันก็ได้ ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ ความเข้าใจ แรงจูงใจ ความเชื่อความรู้สึก ทักษะคติ ค่านิยมและการเห็นคุณค่าของความสำเร้ง

3. การพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน

แนวทางการพัฒนาอันดับแรกที่เครือข่ายสุขภาพ ในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกน พัฒนาลงความเห็นและปฏิบัติร่วมกันหลังจากการถอดบทเรียนคือ การทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันของเครือข่ายสุขภาพเพื่อการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านสุขภาพ และพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพระหว่างเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานด้านการส่งเสริมสุขภาพร่วมกัน และที่สำคัญคือ การพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเครือข่ายสุขภาพและการที่จะพัฒนาบทบาทได้นั้นต้องอาศัยการเรียนรู้ และนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบทบาทของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Mead (อ้างใน ประสาท สุขเกษม, 2545) ที่กล่าวว่า บุคคลจะรับทัศนคติของบุคคลอื่น ๆ ทั่วไปที่เกี่ยวกับตัวเขา บุคคลจะใช้บุคคลอื่นเป็นกระจำสะท้อนลักษณะและผลของความรู้สึกและพฤติกรรมของบุคคล เพื่อดูว่าคนอื่น ๆ มองและคาดหวังตัวเขาอย่างไร นอกจากการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันแล้ว เครือข่ายสุขภาพได้ร่วมกันหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ได้แก่ โครงการการรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและบทบาทที่ชุมชนคาดหวัง โครงการพัฒนาความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ แผนการในการวางแผนงานก่อนออกเยี่ยมบ้านเพื่อให้ตรงกับความสามารถของเจ้าหน้าที่และออกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกิจกรรมที่สามนี้เป็นแนวคิดที่จะทำร่วมกัน แต่ยังไม่ได้กระทำให้เป็นที่เป็นที่ประจักษ์ชัดเจน เพราะด้วยความที่เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ด้วยภาระงานของเจ้าหน้าที่แต่ละท่านที่มีมากจนบางครั้งทำให้ไม่สามารถที่จะทำงานหลายอย่างควบคู่กันไปได้ เป็นต้น ทั้งสามโครงการเป็นเพียง

แนวทางเริ่มต้นในการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพที่สามารถปฏิบัติ และประเมินผลการปฏิบัติได้ในระยะเวลาไม่นานนัก ซึ่งเครือข่ายสุขภาพจะมีโครงการและแผนงานที่จะพัฒนาต่อไปในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ (2536) กล่าวไว้ว่า การพัฒนา คือกระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ในอันที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนโดยต่อเนื่อง และสอดคล้องกับแนวคิดของธันยวัฒน์ รัตนศักดิ์ (2552) กล่าวว่า การพัฒนามีนัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงนั้น จะต้องอาศัยวิธีการบริหารและปฏิบัติงานที่เหมาะสมจนสามารถทำให้ผลที่เกิดขึ้นตามมาเกิดประโยชน์ต่อบุคคล และมีคุณค่าต่อการสร้างสรรค์สังคมมากยิ่งขึ้น

4. การประเมินบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ

ประเมินการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน ซึ่งนำเสนอเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

- การประเมินตนเองของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ซึ่งปัจจุบันนี้ การประเมินตนเอง ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการประเมินตนเอง ได้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาตนเองและองค์กรทุกภาคส่วน การประเมินตนเองนั้น นอกจากจะช่วยให้บุคคลรับทราบข้อดีและข้อบกพร่องของตนเองแล้ว ยังจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างถูกต้องตรงประเด็นกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ และยังนำไปสู่การพัฒนาขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินตนเองได้มีส่วนเกี่ยวข้องกันกับการพัฒนาคุณภาพและการประกันคุณภาพมากขึ้น (Dixon & Moorose, 2000 อ้างใน อวยพร เรื่องตระกูล, 2548) เช่นเดียวกับการศึกษาครั้งนี้ที่ใช้การประเมินตนเอง เพื่อวัดความก้าวหน้าของบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเครือข่ายสุขภาพที่ผ่านการเรียนรู้ สรุปได้ว่า ส่วนใหญ่แล้วเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพเริ่มมีการติดต่อประสานงานกัน ให้ความร่วมมือกันมากขึ้น ปัญหาที่พบมีทั้งที่แก้ไขได้ด้วยตนเอง และต้องอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายสุขภาพและผู้บริหาร เช่น การพัฒนาความรู้ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ภาระงานที่เยอะ และลักษณะโครงการหรือกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนระยะสั้นเท่านั้น ไม่นั้นระยะยาว เป็นต้น การแก้ไขปัญหา ต้องเริ่มจากที่ตัวเจ้าหน้าที่เองก่อนเป็นอันดับแรก เพราะง่ายต่อการเริ่มต้น โดยการพัฒนาตนเองให้สามารถแสดงความคิดเห็น เหตุผลต่าง ๆ ที่จะทำโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพชุมชนในระยะยาว พัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง และสุดท้ายการเรียนรู้ที่ได้จากการทำงานที่ผ่านมา นั้น ได้แก่ การปรับตัวแต่ไม่คล้อยตาม คือ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมการทำงาน เพื่อให้การทำงานราบรื่น แต่คงไว้ซึ่งวัตถุประสงค์ในการพัฒนางานด้านการส่งเสริมสุขภาพที่ยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดการ

ประเมินตนเองของอวยพร เรื่องตระกูล และ สุนทรพจน์ คำรงค์พานิช (2548) ที่ว่า ผลจากการประเมินตนเองเป็นข้อมูลที่ผู้ประเมินตนเองควรเห็นคุณค่าต่อการนำไปใช้พัฒนาการทำงานทั้งจุดเด่น และจุดด้อยที่มีอยู่ กล่าวคือ จากจุดเด่นที่มีอยู่นั้น ผู้ประเมินตนเองจะนำไปใช้ต่อยอดงานในอนาคตอย่างไร ในขณะที่จะวางแผนพัฒนาหรือแก้ไข จุดด้อยเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้อย่างไรบนพื้นฐานของการเรียนรู้ที่ผ่านมานั่นเอง หากผู้ประเมินยึดถือการประเมินตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ย่อมจะทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองที่ยั่งยืน

- ประเมินความพึงพอใจของชุมชน สรุปผลว่า ชุมชนมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพในสอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อผลลัพธ์ของการกระทำหรือการเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายสุขภาพ รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของเครือข่ายสุขภาพ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนเอง ถึงแม้ว่าเวลาที่ใช้หลังจากการพัฒนาและการปฏิบัติจะไม่นานนักจนเกิดเห็นผลรูปธรรมชัดเจน แต่ว่าชุมชนฝากชื่นชมเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพว่ามีความกระตือรือร้นในการทำงาน และเอาใจใส่คนในชุมชน ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพอย่างต่อเนื่อง โดยร่วมมือกัน เครือข่ายสุขภาพและผู้บริหาร โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ประสานเชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ ในการทำงานร่วมกัน ไม่ทำงานแบบแยกส่วนต่างคนต่างหน่วยงาน
2. ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่เครือข่ายสุขภาพ ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ ประกอบไปด้วย พยาบาล นักพัฒนาชุมชน นักวิชาการสาธารณสุข เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุข และที่สำคัญขาดไม่ได้คือ อสม. ทั้งในด้านความรู้สุขภาพ พื้นที่ชุมชน และความสามารถในการเป็นผู้นำด้านการส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งการกล้าแสดงความคิดเห็น เสนอความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนให้ผู้บริหารรับทราบและงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
3. ควรมีการให้บริการสุขภาพเชิงรุกด้านการส่งเสริมสุขภาพแบบต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องคือไม่เป็นช่วงที่ต้องส่งงานเท่านั้น ให้ทำสม่ำเสมอในเรื่องของประสิทธิภาพ คือ ต้องสร้างการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพา

ตนเองได้ เช่น ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพผู้ป่วย มีส่วนร่วมในการคิดกิจกรรมที่จะส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสุขภาพภายใต้แนวคิดประชาสังคม
2. ควรมีการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรองรับการถ่ายโอนภารกิจด้านสุขภาพ และแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบยั่งยืน